

Tisková zpráva

Názory občanů na přijatelnost půjček – leden 2018

- ⊙ 87 % dotázaných považuje půjčky za riziko. Zároveň 82 % je přesvědčeno, že půjčování peněz a pořizování si věcí na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života. A jen 30 % dotázaných si myslí, že za půjčky se musí člověk tak trochu stydět.
- ⊙ Pouze 30 % dotázaných souhlasí s tím, že půjčovat si peníze se vyplatí.
- ⊙ Názory na půjčky se podle očekávání liší podle generační příslušnosti.
- ⊙ Nejpřijatelnější jsou pro českou veřejnost půjčky na bydlení (90 %), studium (76 %) a podnikání (74 %), naopak nejméně přijatelné jsou půjčky na dovolenou (14 %) a na vánoční dárky (11 %).
- ⊙ To, že v současné době mají sami nebo jejich domácnost nějakou půjčku, deklaruje 42 % občanů.
- ⊙ Pro 58 % z nich je splácení půjček snadné, což je zatím nejvíce za celou dobu měření (v roce 2010, kdy byla otázka poprvé položena, to bylo 44 %).
- ⊙ Sedm z deseti domácností si vytváří finanční rezervu pro nečekané případy. 63 % dotázaných považuje takovou rezervu za rozhodně důležitou, dalších 31 % za spíše důležitou.

Zpracoval:

Milan Tuček

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 593, milan.tucek@soc.cas.cz

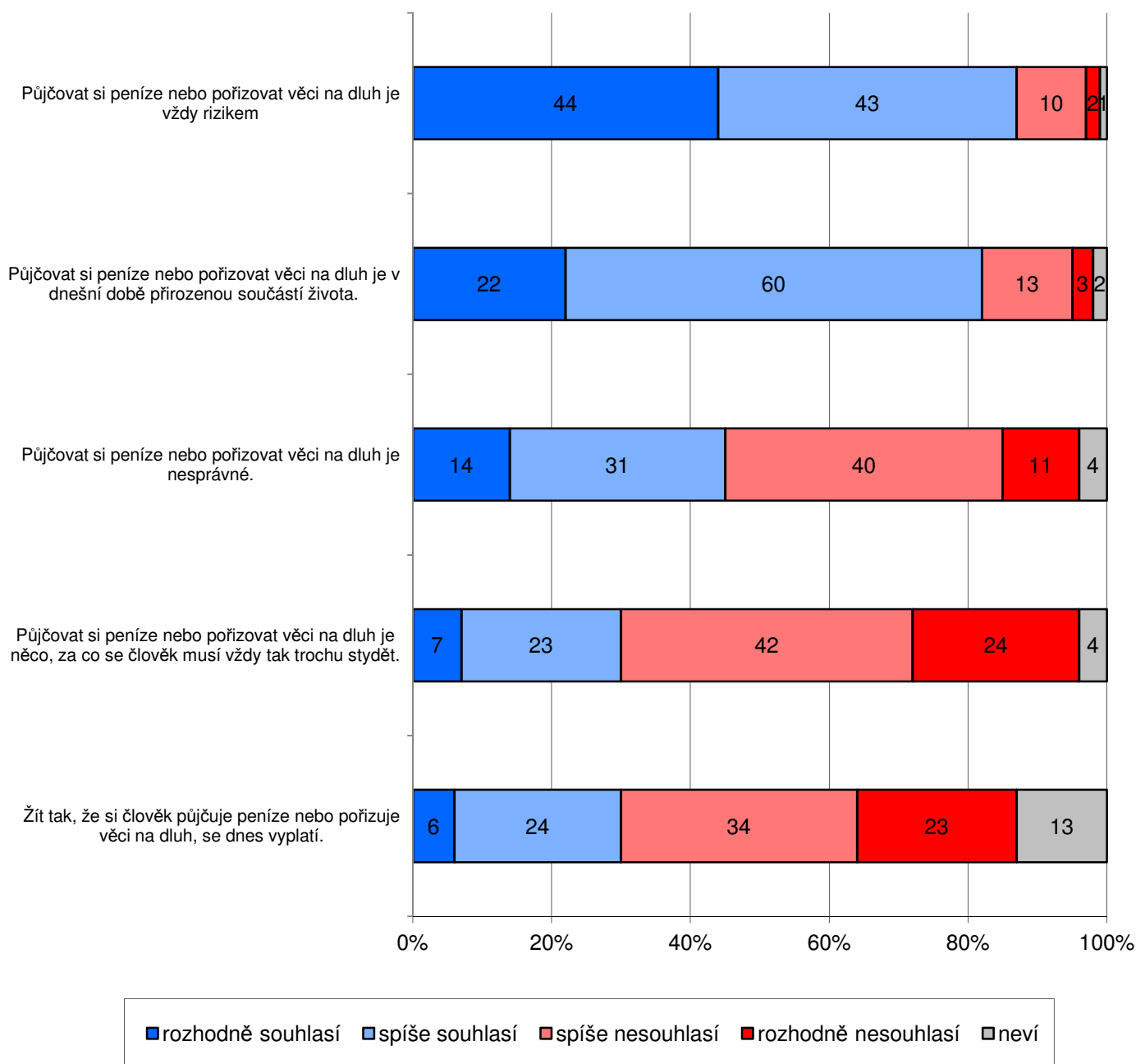

V rámci lednového šetření Naše společnost zařadilo CVVM i sadu otázek týkajících se půjčování si peněz a splácení dluhů. Respondenti byli konkrétně dotazováni na jejich názor na půjčky a žití dluh obecně (naposledy zjišťováno v lednu 2016), na zadlužování v různých oblastech a následně na subjektivní vnímané potíže se splácením půjček u těch, kteří nějaké peníze dluží (naposledy zjišťováno v březnu 2017).

Nejprve byla všem dotázaným předložena baterie výroků, s nimiž měli vyjádřit buď souhlas, nebo nesouhlas (viz graf 1).¹ Největší názorová shoda panuje u výroku, že půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy rizikem. S tímto výrokem souhlasí 87 % respondentů (rozhodně souhlasí 44 % dotázaných a 43 % dotázaných vyjadřuje svůj souhlas možností „spíše souhlasí“). Obdobná většina dotázaných (82 %) zároveň souhlasí s výrokem, že půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života, ovšem rozdělení míry souhlasu je odlišné (22 % rozhodně souhlasí a 60 % spíše souhlasí). Výrok o správnosti či nesprávnosti půjčování si peněz dělí soubor dotázaných na dvě srovnatelně velké skupiny. S výrokem o nesprávnosti půjčování si peněz souhlasí 44 % dotázaných a naopak nesouhlas s ním vyjadřuje 51 %. Výrok o tom, že lidé by se měli za půjčování si peněz nebo pořizování věcí na dluh stydět, podporují tři desetiny dotázaných (7 % rozhodně souhlasí a 23 % spíše souhlasí). Nesouhlas v tomto případě výrazně převažuje a dosahuje přibližně dvou třetin (42 % spíše nesouhlasí a 24 % rozhodně nesouhlasí). Shodná míra souhlasu je i výrokem že dluhy se vyplatí (30 %), podíl nesouhlasných odpovědí o trochu nižší – 57 % případů. V dané položce je totiž nejvyšší počet odpovědí „nevím“ (13 %), u ostatních výroků odpovědělo takto 1-4 % dotázaných.

¹ Znění otázky: „Nyní Vám přečtu několik výroků o půjčování si peněz nebo pořizování věcí na dluh. U každého mi prosím řekněte, nakolik s ním souhlasíte či nesouhlasíte. a) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je nesprávné. b) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života. c) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je něco, za co se člověk musí vždy tak trochu stydět. d) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy rizikem. e) Žít tak, že si člověk půjčuje peníze nebo pořizuje věci na dluh, se dnes vyplatí.“ Možnosti odpovědí: rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, spíše nesouhlasí, rozhodně nesouhlasí, neví.

Graf 1: Míra (ne)souhlasu s výroky o zadlužování lidí (v %)

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle dosaženého skóre souhlasných odpovědí.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 15. – 24. 1. 2018, 1086 dotázaných ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Soubor dotázaných se názorově rozděluje především podle věku. Názory se liší ve všech otázkách, nejvýrazněji je to u dvou položek: „půjčky... jsou přirozenou součástí dnešního života“ (rozhodný souhlas mezi 30% dotázaných ve věku 20-29 let, ale jen 17 % mezi dotázanými nad 60 let), obdobný generační rozdíl je i mezi rozhodným nesouhlasem s „za půjčování... se člověk musí tak trochu stydět“. Kupodivu nebyl zjištěn statisticky významný vliv životní úrovně domácnosti.

Tabulka 1: Souhlas a nesouhlas s výroky o zadlužování lidí (v %) – časové srovnání

	2010	2012	2014	2016	2018
	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy rizikem.	87/11	88/10	87/12	87/11	87/12
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života.	81/17	79/19	76/22	85/14	82/16
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je nesprávné.	49/49	56/41	53/44	51/48	45/51
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je něco, za co se člověk musí vždy tak trochu stydět.	30/66	33/62	30/65	32/65	30/66
Žít tak, že si člověk půjčuje peníze nebo pořizuje věci na dluh, se dnes vyplatí.	26/61	26/64	22/69	28/63	30/57

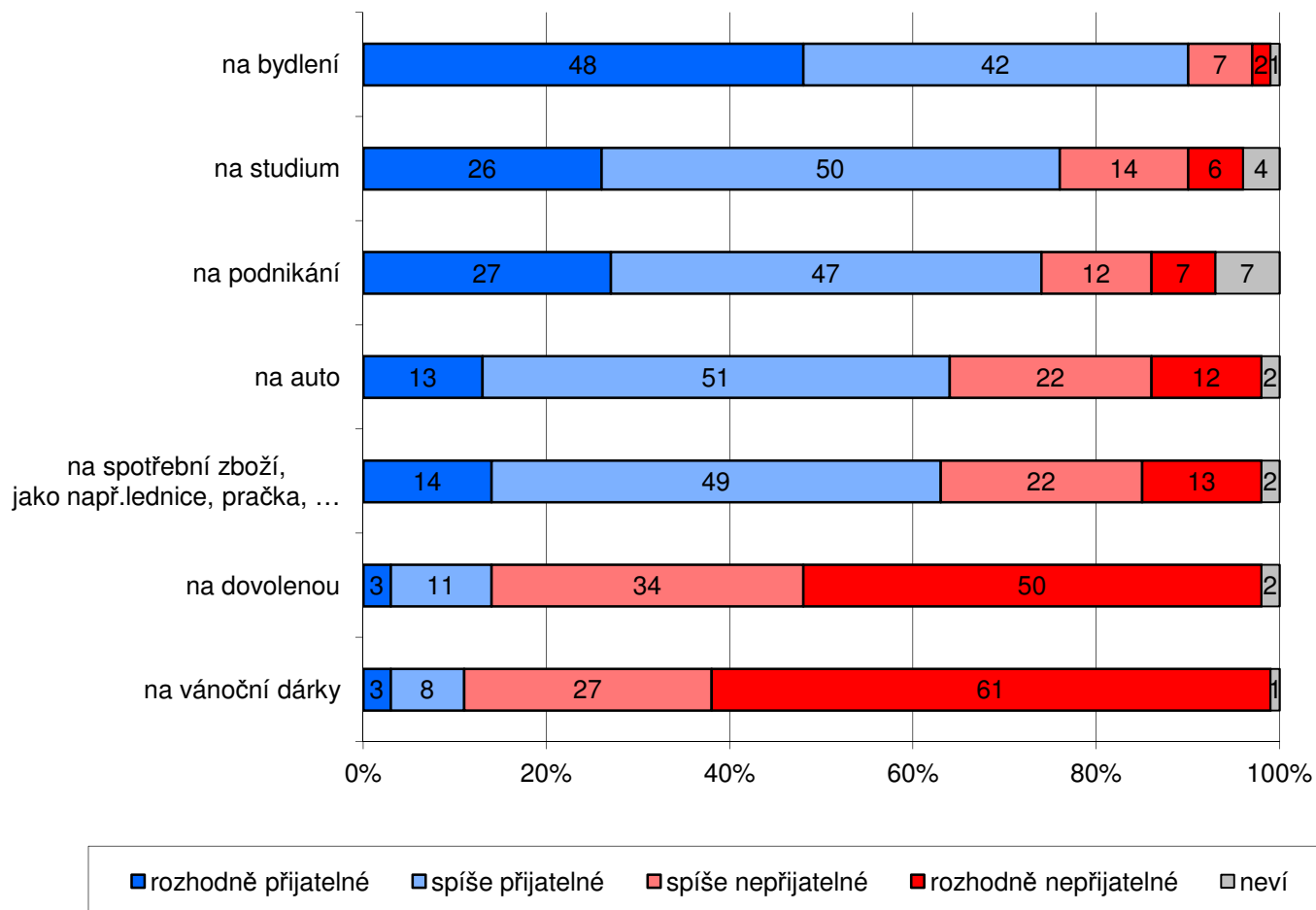
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Od posledního výzkumu v roce 2016 se statisticky významně snížil souhlas s výrokem, že pořizování věcí na dluh je nesprávné (o 6 procentních bodů, na zatím nejnižší podíl od roku 2010, kdy jsme začali klást tento blok výroků). U ostatních výroků k statisticky významnému posunu v rozložené odpovědi nedošlo. V delší časové perspektivě je třeba zdůraznit, že rozložení názorů naší veřejnosti se vůbec nemění v případě rizikovosti dluhů (souhlas) a studu (nesouhlas), v ostatních třech položkách lze vysledovat po určitém poklesu souhlasu s dluhy v roce 2014 opětovný nárůst. Nárůst souhlasu nejspíš souvisí s reflexí ekonomického vývoje v posledních letech, který se promítl do snížení obav z nezaměstnanosti, v nárůstu mezd a do oživení spotřeby domácností.

V následné baterii otázek respondenti vyjadřovali své postoje k tomu, na co je přijatelné či nepřijatelné půjčovat si peníze (viz graf 2). V největší míře jsou akceptovány půjčky na bydlení, které jsou přijatelné pro 90 % dotázaných, dále pak půjčky na studium (76 %) a na podnikání (74 %). Více než tři pětiny dotázaných považují za přijatelné půjčky na auto (64 %) i na spotřební zboží (63 %). Co se týče půjček na dovolenou, ve vztahu k nim převažuje nesouhlasný názor. Půjčky na dovolenou považuje za nepřijatelné 84 % obyvatel, přičemž krajní variantu (rozhodně nepřijatelné) volila polovina respondentů. Půjčky na vánoční dárky jsou ještě méně přijatelné – krajní variantu nepřijatelnosti zvolilo dokonce 61 % dotázaných.

Faktorová analýza (65 % vyčerpané variance) odhalila dva (očekávané) vzájemně nezávislé faktory. První z nich zahrnuje přijatelnost půjček na bydlení, studium a podnikání, druhý (ne)přijatelnost půjček na vánoční dárky a dovolenou. Půjčky na auto a spotřební zboží stejnou měrou spadají do obou faktorů a vyjadřují tak určitou nevyhraněnost či nejednoznačnost názorů.

Graf 2: Přijatelnost či nepřijatelnost půjčování si peněz v následujících případech²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 15. – 24. 1. 2018, 1086 dotázaných ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Další rozbor ukázal, že u přijatelnosti půjček dochází k diferenciaci hlavně mezi různými věkovými skupinami. Pro starší lidi, a především ty nad 60 let věku, jsou půjčky napříč všemi sledovanými oblastmi o něco méně přijatelné, naopak pro lidi do třiceti let jsou půjčky více přijatelné. Největší rozdíly byly zjištěny u půjček na bydlení („rozhodně přijatelné“ 36 % mezi dotázanými staršími 60 let, kdežto 68 % mezi dotázanými ve věku 15 až 19 let) a na podnikání a studium (20 % ku 50 % v uvedených věkových kohortách). Určitý vliv měla i životní úroveň domácností. Ti, kteří deklarovali špatnou životní úroveň, považovali za rozhodně přijatelné půjčky na spotřební zboží ve 19 % odpovědí, ti, kteří deklarují dobrou životní úroveň, tak činili v 11 % případů. Podobný rozdíl byl i v přijatelnosti půjček na vánoční dárky (v součtu odpovědí rozhodně a spíše přijatelné to bylo 20 % ku 9 %).

Jak je vidět z časového srovnání (viz tabulku 2), v mínění o přijatelnosti půjček nedošlo letos oproti minulému roku k statisticky významným posunům v rozložení názorů (při sloučení přijatelných, resp. nepřijatelných hodnocení). V delším časovém horizontu ale zjistíme, že ve většině dotazovaných položek docházelo k určitému kolísání názorů.

² Znění otázky: „Je podle Vás přijatelné či nepřijatelné půjčovat si peníze v následujících případech? a) Na bydlení, b) na studium, c) na spotřební zboží jako např. lednice, pračka, televize, nábytek, d) na auto, e) na dovolenou, f) na podnikání, g) na vánoční dárky.“ Varianty odpovědí: rozhodně přijatelné, spíše přijatelné, spíše nepřijatelné, rozhodně nepřijatelné, neví.

Tabulka 2: Přijatelnost/nepřijatelnost půjčování si peněz v následujících případech (v %) – časové srovnání

	I/10	I/11	II/12	I/13	I/14	I/16	III/17	I/18
na bydlení	92/7	83/15	91/8	85/14	90/9	95/5	89/9	90/9
na studium	73/22	64/30	64/30	64/33	70/26	75/20	74/20	76/20
na podnikání	71/20	67/25	69/24	65/28	67/26	77/17	74/19	74/19
na spotřební zboží, jako např. lednice, pračka, ...	61/38	51/47	55/44	49/49	54/45	62/37	61/37	63/35
na auto	60/38	50/47	53/45	49/48	51/47	63/35	61/36	64/34
na dovolenou	15/81	13/85	12/86	10/88	11/87	12/86	17/81	14/84
na vánoční dárky	x	x	x	x	x	10/88	12/86	11/88

Pozn.: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně přijatelné“ a „spíše přijatelné“/„spíše přijatelné“ a „rozhodně přijatelné“. Dopočet do 100 % tvoří spontánní odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

S přijatelností či nepřijatelností půjček nepochybně souvisí informace, zda a jak jsou naši dotázaní zadluženi, zda mají sami nebo jejich domácnost nějakou půjčku. Mezi našimi respondenty má nějakou půjčku 42 %.³ Před rokem to bylo 48 %. Hypotéku či úvěr na stavební spoření splácí 22 % (v roce 2017 26 %), podnikatelský úvěr mají 2 % (v roce 2017 3 %), půjčku na zboží 20 % (v roce 2017 21 %) a jinou půjčku 14 % (v roce 2017 16 %). Ze srovnání s minulým rokem vyplývá, že během jednoho roku mírně ubyly pouze hypotéky na bydlení, zatímco v ostatních případech nebyla změna statisticky významná. V závislosti na životní úrovni domácnosti jsme zjistili, že mezi dotázanými, kteří deklarují dobrou životní úroveň, má nějakou půjčku či hypotéku polovina domácností, mezi těmi, kteří deklarují špatnou úroveň, je to více než polovina (56 %). Největší rozdíl je vidět v případě úvěru na zboží. Respondenti deklarující dobrou životní úroveň ho splácí v 16 % případů, zatímco ti, kteří deklarují špatnou životní úroveň, splácí ve 35 % případů.

Zajímalo nás také, jak moc je problematické pro ty, kteří půjčky mají, tyto půjčky splácet. Jak vyplývá z údajů v tabulce 3, z těch, kteří nějakou půjčku mají (N=461), je pro 58 % splácení snadné. Naprostá většina z nich se však přiklání k mírnější variantě odpovědi (spíše snadné – 48 %), za velmi snadné označuje splácení svých půjček jen 10 % respondentů. Dvě pětiny (39 %) dotázaných označily splácení svých stávajících půjček za obtížné, přičemž 8 % pokládá za velmi obtížné. Opět platí, že existují významné rozdíly mezi respondenty podle deklarované životní úrovně domácnosti, když ti, co deklarují dobrou životní úroveň, z 81 % považují splácení za snadné (15 % za velmi snadné), ti, co deklarují špatnou životní úroveň, považují splácení z 89 % za obtížné (27 % za velmi obtížné).

Časové srovnání nabízí tabulka 3. Z něj vyplývá, že od března loňského roku se o 4 procentní body zvýšil podíl těch, kdo splácení svých půjček označují za snadné (spočet odpovědí „velmi snadné“ a „spíše snadné“) a je tak nejvyšší za celé sledované období, tj. od roku 2010.

Tabulka 3: Obtížnost splácení půjček (v %)⁴

	I/10	I/11	I/13	I/14	I/16	III/17	I/18
velmi snadno	5	4	4	5	8	11	10
spíše snadno	39	40	37	42	37	43	48
spíše obtížně	34	37	41	34	39	33	31
velmi obtížně	19	17	17	16	13	10	8
neví	3	2	1	3	3	3	3

Pozn.: Odpovídali pouze respondenti, kteří jsou zadluženi, nebo je zadlužená jejich domácnost (v roce 2010 N=428; 2011 N=405; 2013 N=515; 2014 N=477; 2016 N=507, 2017 N=491, 2018 N= 461).

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost

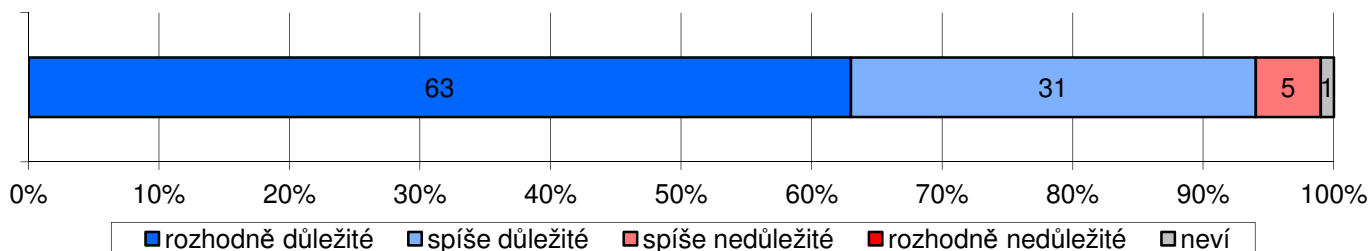
³ Znění otázky: „Splácíte Vy nebo Vaše domácnost v současné době a) hypotéku, úvěr na stavební spoření, b) podnikatelský úvěr, c) nějaké zboží na úvěr, d) jiné půjčky?“ Varianty odpovědí: Ano, ne.

⁴ Znění otázky: „Kdybyste měl vyjádřit svůj pocit, jak snadno nebo obtížně se Vám daří tyto půjčky splácet?“ Varianty odpovědí: velmi snadno, spíše snadno, spíše obtížně, velmi obtížně.

Doplňková otázka zjišťovala výši měsíčních splátek těch, kdo mají v současnosti nějakou půjčku. Mezi těmi, kdo na tuto otázku byli schopni a ochotni odpovědět, splátku do 1000 Kč uvedlo 8 % dotázaných, 1001-3000 Kč 23 %, 3001-5000 Kč 19 %, 5001-7000 Kč 14 %. 7001-10000 Kč 21 % 10001-20000 Kč 13 %, více než 20000 Kč pak 2 %. Průměr deklarovaných měsíčních splátek dosahoval 6551 Kč.

Tematický blok věnovaný půjčkám byl doplněn ještě otázkou, která zjišťoval názor na vytváření si určité finanční rezervy v domácnosti na nečekané výdaje. Naprostá většina (94 %) je přesvědčena o její důležitosti. (viz graf 3).

Graf 3: Mínění o důležitosti vytváření si rezervy v rodinných financích na nečekané výdaje⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 15. – 24. 1. 2018, 1086 dotázaných ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Jak dokládá časového srovnání, přesvědčení o důležitosti vytváření si finanční rezervy zůstává neměnné, tento postoj je tedy jeden z těch pevně ukotvených (viz tabulku 4).

Tabulka 4: Mínění o důležitosti vytváření si rezervy v rodinných financích na nečekané výdaje (v %) – časové srovnání

	2010	2012	2014	2016	2018
důležité	93	95	94	92	94
nedůležité	5	4	4	7	5

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Vytvářet si finanční rezervu je rozhodně důležité pro 70 % osob nad 60 let, ve věku 20-29 let je tento podíl 58 % a v nejmladší kohortě 15-19 jen 35 %. Z hlediska životní úrovně jsou to lidé s dobrou životní úrovní, kteří kladou větší důraz na důležitost vytváření si finanční rezervy (68 % „rozhodně důležité“). O něco méně rozhodnosti lze vidět u lidí, kteří deklarují, že jejich životní úroveň je „ani dobrá, ani špatná“ (60 %), a nejméně pak u těch se špatnou životní úrovní (44 %).

V souvislosti s otázkou důležitosti vytváření finanční rezervy jsme zjišťovali, zda si respondenti takovou rezervu sami tvoří. Tu si podle vlastního vyjádření vytváří 70 % dotázaných. I zde nalézáme propojenost s otázkou důležitosti vytváření si finanční rezervy. Z těch, kteří považují finanční rezervu za rozhodně důležitou, si ji vytváří 84 %, z těch, kteří ji považují za spíše důležitou, si ji vytváří polovina, z těch, kteří ji považují za spíše nedůležitou, čtvrtina.

Významné rozdíly ve vytváření finanční rezervy jsou pochopitelně mezi těmi, kteří mají dobrou životní úroveň - 82 % z nich má vytvořenou finanční rezervu - a těmi, kteří deklarují špatnou životní úroveň – z nich mají takovou finanční rezervu jen necelé dvě pětiny (38 %). Podobný rozdíl je mezi nejmladší generací (30 % má rezervu) a generací nad 60 let (78 %). Věková kohorta 20-29 uvádí, že si vytváří finanční rezervu v 6 případech z deseti.

⁵ Znění otázky: „Je podle Vás důležité nebo nedůležité vytvářet si v rodinných financích rezervu pro nečekané případy, kdy bude třeba většího vydání než je obvyklé?“ Varianty odpovědí: rozhodně důležité, spíše důležité, spíše nedůležité, rozhodně nedůležité, neví.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v18-01</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>15. – 24. 1. 2018</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1086</i>
Počet tazatelů:	<i>242</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>ER.35, ER.36, ER.41, ER.44a, ER.45, ER.46</i>
Kód zprávy:	<i>er180223</i>
Zveřejněno dne:	<i>23. února 2018</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

↓